

Tanterv a kiválóságért

A kormány válasza az országos vita eredményeire (2003)

Az oktatásért felelős minisztérium néhány hónap leforgása alatt értékelte a vita tapasztalatait, kialakította a kívánatos változások irányával kapcsolatos állásfoglalását, és a tárca vezetője 2003 elején máig tartó reformfolyamatot elindító programot hirdetett meg a parlamentben.¹ A kormányzati válaszban legnagyobb hangsúllyal a tantárgyi választék növelésének szükségessége, a tesztek és a vizsgák számának redukálása, valamint annak fontossága jelent meg, hogy az alap- és a középfok közötti átmenet kritikus szakaszában csökkenjenek az osztálylétszámok. Parlamenti beszámolójában a miniszter a 21. század által igényelt új szemléletről beszélt, amelynek kulcsfontosságú elemeként említette a fentiek mellett az iskolai curriculumok felülvizsgálatát, a szülők tájékoztatásának javítását, valamint azt, hogy az iskolaigazgatók pénzügyi téren a korábbiaknál nagyobb szabadsággal rendelkezzenek. Megígérte, hogy a kormány határozott lépéseket fog tenni az írás-olvasási és számolási kompetencia általános szintjének emelésére, különösen a legsérülékenyebb és leginkább hátrányos helyzetű fiatalok körében. Hitet tett amellett, hogy „a skót iskolák képesek arra, hogy világszínvonalú oktatást nyújtsanak”, s hogy **„minden intézménynek a kiválóság központjává kell válnia saját helyi közösségében.”** Hangsúlyozta, hogy az oktatással kapcsolatos „összes nézet független elemzését” követően, „eljött a cselekvés ideje”. Felhívta a figyelmet arra, hogy a kormányzatnak, az oktatási hatóságoknak és az iskoláknak mostantól **„együtt kell dolgoznunk a kiválóság elérése érdekében**, valamint azért, hogy e változások **minden iskolás gyermek számára érzékelhetőek legyenek** majd.”

Az oktatási reform előkészítése érdekében a kormány 2003 novemberében létrehozott egy **szakértői munkacsoportot** (*Curriculum Review Group*), amelyben az oktatásügy minden fontos területének képviselője helyet kapott.² A testület tagjai között megtalálhatók voltak a

¹ Az erről szóló híradás a kormány honlapján: National Debate on Education, 29/01/2003
<http://www.scotland.gov.uk/News/Releases/2003/01/3009>

² A 19 fős munkacsoport tagjai a következők voltak: *Philip Rycroft* (Chair, Head of Schools Group, Scottish Executive Education Department), *Jim Anderson* (Director of Education, Angus Council), *Mike Baughan* (Chief Executive, Learning and Teaching Scotland), *Keir Bloomer* (Chief Executive, Clackmannanshire Council), *Brian Boyd* (Language Education, University of Strathclyde), *Jean Campbell* (Headteacher, Glendale Primary School, Glasgow), *Anton Colella* (Chief Executive, Scottish Qualifications Authority) *Val Cox* (Head of Early Education and Childcare Division, Scottish Executive Education Department), *Judith Gillespie* (Development Manager, Scottish Parent Teacher Council), *Graham Hyslop* (Principal, Langside College, Glasgow), *Linda Kinney* (Head of Children's Services, Stirling Council) *Bill Maxwell* (Chief Inspector, Her Majesty's Inspectorate of Education)

George McBride (Principal Teacher – Support for Learning, Govan High School, Glasgow), *Bernard McLeary* (Chief Executive, Learning and Teaching Scotland) *Jain McMillan* (Director, CBI Scotland), *Wilma Miller* (School Board Chair, Dumfries High School), *Pamela Munn* (Head of the Moray House School of Education, University of Edinburgh), *Dick Staitte* (Headteacher, Beeslack Community High School, Penicuik), *Gill Robinson* (Head of Qualifications, Assessment and Curriculum Division, Scottish Executive Education Department)

kormányzat, a helyi oktatásirányítás, valamint a szaktárca akkori szakmai háttérintézményének (*Learning and Teaching Scotland*), illetve a vizsgákért és a minősítésekért felelős központnak (*Scottish Qualifications Authority*) a reprezentánsai. Meghívást kapott a munkacsoportba a korai fejlesztéssel, valamint az általános és középiskolai oktatással foglalkozó intézmények egy-egy vezetője, a szociális ellátó rendszer képviselője és néhány gyakorló pedagógus is. Ott voltak a munkacsoportban az egyetemi szféra, a *college*-ok, az iskolatanácsok, a szülőket és pedagógusokat tömörítő civil szervezetek képviselői, valamint Öfelsége egyik tanfelügyelője (*Her Majesty's Inspectorate of Education*) is.

A munkacsoport fő feladata a 3-18 évesek oktatásához kapcsolódó **célok és tantervfejlesztési alapelvek körvonalazása** volt. A csoportot ugyanakkor arra is felkérték, hogy – további szakértők bevonásával – részletesen értékelje az országos vita keretében megfogalmazódott különféle nézeteket. Vizsgálja meg a Skóciában aktuálisan használt tanterveket. Tekintse át a témával összefüggő kutatási eredményeket, és mérlegelje, milyen nemzetközi tapasztalatokat érdemes figyelembe venni az oktatási rendszer átalakítása során. Az oktatást közvetlenül érintő kérdések elemzése mellett, a munkacsoport figyelme kiterjedt az olyan globális tényezőkre is, amelyek a következő évtizedekben erős befolyást gyakorolhatnak a tanulás és a tanítás céljaira és feladataira. Egyebek között ide tartozónak ítélték a munka világában várható változásokat, a tanulással összefüggő szakmai tudás gyarapodását, valamint az új technológiák tanulást gazdagító lehetőségeinek várható szélesedését. A munkacsoport tevékenységének eredményeként született meg a „**Tanterv a kiválóságért**” (*A Curriculum for Excellence*)³ című vitaanyag, amely lényegében kijelölte a skót közoktatás jelenleg is folyó fejlesztésének fő irányát.

A vitaanyag előszavában⁴ a szaktárca képviselői hangsúlyozták, hogy a dokumentum „teljes összhangban van az oktatás területére vonatkozó *Nemzeti Prioritásokkal*, és fontos lökést ad majd ahhoz, hogy megvalósuljon **a gyerekekkel és a fiatalokkal kapcsolatos kormányzati jövőkép**: az, hogy minden gyerek és fiatal biztonságban és jól tápláltan, megfelelő teljesítményt nyújtva, egészségesen, aktívan, a közösség által befogadva és tiszteletben tartva, felelős módon éljen” Skóciában.⁵

A szaktárca képviselői kinyilvánították, hogy az oktatás meglévő szabályozó rendszerének számos értéke van. Mivel azonban ezeket külön-külön fejlesztették ki, és csak később illesztették össze, úgy vélték, nem szolgálhatnak minden tekintetben megfelelő alapul a „valamennyi gyerek számára kiváló oktatáshoz”. Hangsúlyozták továbbá, hogy a 21. században felnövő fiatalok számára „a korábbiaknál **kevésbé zsúfolt**”, a teljes életszakaszt átfogó, „**erős belső koherenciával rendelkező, több választási lehetőséget és tanulási élményt nyújtó**” **egységes tantervet** kell összeállítani. Érvelték amellett is, hogy az iskolai programoknak a

³ A Curriculum for Excellence, The Curriculum Review Group, Scottish Executive, Edinburgh 2004

⁴ U.o. Foreword, 3-4. o. Peter Peacock, Minister for Education and Young People; Euan Robson, Deputy Minister for Education and Young People

⁵ A gyerekekre vonatkozó jövőkép itt felsorolt elemei alkotják az úgynevezett jóléti (*wellbeing*) indikátorokat, amelyekre a gyerekek és a fiatalok integrált támogató rendszere épül Skóciában.

korábbiaknál sokkal nagyobb mértékben kell támogatniuk a munkához kapcsolódó témák mélyebb feldolgozását és a munka világában hasznosítható készségek kialakulását. Garantálni kell – mondták –, hogy minden fiatal megfelelő írás-olvasási és számolási kompetenciával kerüljön ki a kötelező oktatásból. Meg kell teremteni a lehetőséget a tantárgyközi programok szervezésére. Több időt kell biztosítani „a sport, a zene, a tánc, a dráma, a művészet, az egészséggel kapcsolatos ismeretek, a fenntartható fejlődés és a vállalkozás témakörére, illetve egyéb olyan tevékenységekre, amelyek kiszélesítik a fiatalok élettapasztalatait, s ezzel javítják későbbi életesélyeiket.”⁶

A kormány képviselője szerint a 2004-ben szakmai vitára bocsátott dokumentum egy olyan **kommunikációs kör kezdő pontját jelentette**, amelyben folyamatosan jelen van a reflexió, az áttekintés és a javítás mozzanata, s amelynek a fiatalok, a pedagógusok, a szülők, a munkaadók és a tágabb közösségek egyaránt aktív szereplői. „Ez csak az első állomás, és mindannyian részesei vagyunk a kihívások folyamatának, amely mélyreható módon befolyásolja majd gyermekeink jövőjét.” – mondták akkor a szaktárca vezetői.⁷

Az új tanterv szakmai vitaanyaga (2004)

A dokumentum fiatalokra vonatkozó jövőképeinek leírásában ez olvasható: „Skócia az a hely, ahol minden gyerek számít, ahol – családi háttérétől függetlenül – minden gyerek megkapja a legjobb életkezdés lehetőségét.”⁸ A jelenre vonatkozóan ugyanakkor megállapítja ezt is: „a skóciai fiatalok jelentős része ma még nem jut el arra a teljesítményszintre, amire képes lenne”. Ebben az összefüggésben kap hangsúlyt az a kívánság, hogy olyan tantervre van szükség, amely „minden fiatallal képes megértetni közös világunkat; hozzásegíteni őt ahhoz, hogy elérje saját teljesítőképességének lehető legmagasabb szintjét, s eszközt adni a kezükbe ahhoz, hogy sikeresek legyenek a munkában és az egész életen át tartó tanulásban egyaránt.”⁹ A *Curriculum for Excellence* egy ilyen tanterv középponti értékeit, céljait és kialakításának alapelveit foglalta össze és bocsátotta szakmai vitára 2004-ben.

A vitaanyag nyitó gondolatai a skót parlament ceremóniapálcájára vésett szavakat idézték. Bölcsesség, igazságosság, könyörületesség és tisztesség – ezek az **alapértékek**, amelyekre a skót demokrácia épül. Az oktatásnak pedig fontos célja ezeknek az értékeknek a tudatosítása. Miként az is, hogy minden fiatal kialakítsa magában a társadalmi igazságosságossághoz, a személyes és közösségi felelősségvállaláshoz való viszonyát. A szöveg hitet tesz amellett, hogy a fiataloknak meg kell ismerniük ezeket az értékeket, és hozzá kell járulniuk a fejlesztésükhöz. A curriculum pedig fontos eszköz, amelyen keresztül ez a személyes fejlődés előmozdítható.¹⁰

Ennek elérése érdekében – írja a dokumentum –, a tantervnek:

⁶ A Curriculum for Excellence. (2004) Foreword. 4.o.

⁷ A Curriculum for Excellence. (2004) Foreword. 5.o.

⁸ A Curriculum for Excellence. (2004) Background. 6.o.

⁹ A Curriculum for Excellence. (2004) Background. 10.o.

¹⁰ A Curriculum for Excellence. (2004) Values. 11.o.

- alkalmasnak kell lennie arra, hogy az oktatás minden fiatal számára hasznos legyen, különféle módokon támogatva őket képességeik kibontakoztatásában,
- minden fiatal tanulását és teljesítményeit meg kell becsülnie, és támogatnia kell a magas szintű törekvéseket és szándékokat,
- hangsúlyosan meg kell jelenítenie a jogokat és a felelősségeket az egyének és a nemzetek szintjén; elő kell segítenie, hogy a fiatalok megértsék a világ kulturális és vallási sokszínűségét, és hozzá kell járulnia ahhoz, hogy kifejlődjön bennük a törődés, a tolerancia, a gondoskodás és a tisztelet önmaguk és mások iránt;
- elő kell mozdítania, hogy a fiatalokban felépüljenek a tudás és a megértés szilárd alapjai, és támogatni kell bennük a megfontolt igazságosság és a morális cselekvés iránti elköteleződést;
- magabiztosságot, megfelelő tulajdonságokat és képességeket kell kialakítania a fiatalokban annak érdekében, hogy felnőve a társadalom értékes alakítói legyenek.

Lényegét tekintve a megszületendő tantervnek **befogadó szemléletűnek** kell lennie, **ösztönöznie kell a személyes teljesítményeket**, és a tanulók világról szerzett tapasztalatainak kiszélesítése révén el kell érni, hogy kialakuljon bennük az **informált és felelős állampolgárság** iránti elkötelezettség.¹¹

A vitaanyag **a 3-18 évesek egységes központi tantervének legfontosabb céljaként** rögzíti, hogy Skóciában „minden gyermek és fiatal sikeres tanulóvá, magabiztos személyiséggé, felelős állampolgárrá, valamint a társadalom és a munka világának hatékony közreműködőjévé válják.”¹²

¹¹ Uo.

¹² A Curriculum for Excellence. (2004) Purposes of the curriculum from 3-18. 12.o.

Az elérendő tantervi cél az, hogy minden fiatal¹³	
...sikeres tanulóvá válják, aki <ul style="list-style-type: none">• lelkes és motivált a tanulás iránt,• magas minőségű teljesítmény elérésére törekszik,• nyitott az újszerű gondolkodás és ötletek iránt,• használni tudja az írás-olvasás, a kommunikáció és a számolás készségeit,• használni tudja a technológiát a tanulásához,• kreatívan és önállóan tud gondolkodni,• önállóan és csoportban is tud tanulni,• érvekkel alátámasztott ítéleteket tud alkotni,• képes a tanulás különféle módjait új helyzetekhez igazítani, illetve azonban alkalmazni.	...magabiztos személyiséggé válják, aki <ul style="list-style-type: none">• tiszteli saját magát,• jó fizikai, lelki és érzelmi állapotban van,• biztos értékekkel és meggyőződésekkel rendelkezik,• törekvő,• képes együttműködni másokkal és tudja önmagát irányítani,• életmódja egészséges és tevékeny,• öntudatos,• képes fejleszteni és kifejezni a világra vonatkozó meggyőződéseit és nézeteit,• amennyire csak lehetséges, képes az önálló életre,• képes a kockázat mérlegelésére és a megfontolt döntéshozatalra,• sikeresen tevékenykedik az élet különféle területein.
...felelős állampolgárrá válják, aki <ul style="list-style-type: none">• tiszteletben tart másokat,• elkötelezett a politikai, a gazdasági, a társadalmi és a kulturális életben való felelős részvétel iránt,• fejleszti tudását annak érdekében, hogy megértse a világot, és azt, hogy Skócia milyen helyet foglal el abban,• képes megérteni különféle meggyőződéseket és kultúrákat,• képes megalapozott választásokra és döntésekre,• képes a környezeti, természettudományos és technológiai kérdések értékelésére,• képes bonyolult kérdésekre vonatkozó, megalapozott morális nézetek kialakítására.	...hatékony közreműködő, aki <ul style="list-style-type: none">• vállalkozói attitűddel rendelkezik,• rugalmas,• bízik önmagában,• különböző helyzetekben más és más módon tud kommunikálni,• képes partnerekkel együttműködni és munkacsoportokban dolgozni,• képes a kezdeményezésre és a vezetésre,• új helyzetekben képes a kritikai gondolkodásra,• képes alkotni és fejlődni• képes a problémák megoldására.

A vitaanyag hangsúlyozta, hogy a tantervnek – struktúrát, támogatást és irányt adva a tanulásához –, mindenekelőtt azt kell elősegítenie, hogy a fiatalok ki tudják fejleszteni magukban ezt a négy fontos képességet. Hozzáteszi ugyanakkor azt is, hogy a tanterv nem tekintheti tiszta lapnak a gyerekeket: arra kell építenie, azt kell kiegészítenie, amivel a gyerekek elsődleges szocializációs közegei – a családok, illetve a lakóhelyi közösségek – alapozzák meg e folyamatot.

¹³ U.o. (szó szerinti fordítás)

A dokumentum szerint az oktatási reform motorjának tekintett curriculum-fejlesztésnek az alábbi alapelvekre kell támaszkodnia:

- **Kihívások és élmények.** Fontos, hogy a tanulás vonzó és motiváló legyen a fiatalok számára. Mindenkinek olyan kihívásokkal kell találkoznia, amelyek megfelelnek aktuális képességeinek, mert ez segíti elő, hogy valóban ki tudja bontakoztatni a benne rejlő lehetőségeket. A tanulási folyamatban mindenkinek aktívnak kell lennie, s alkalmat kell kapnia arra, hogy fejlessze, illetve megmutassa kreativitását. Ezzel egyidejűleg támogatást kell kapnia ahhoz is, hogy képes legyen fenntartani a tanulásra irányuló erőfeszítéseit.
- **Széles tudásspektrum.** A tantervet úgy kell kialakítani, hogy a fiatalok sokféle tapasztalatot szerezzve, különböző összefüggések mentén tanulmányozhassák a valóságot – mind az osztályban, mind pedig az iskolai élet egyéb területein.
- **Fejlődés.** A fiataloknak 3 és 18 éves koruk között folyamatosnak kell érezniük fejlődésüket a tanulásban. Ez azt jelenti, hogy minden tantervi szintnek a megelőző szinteken elsajátított tudásra és elvárásokra kell épülnie. Ezzel egyidejűleg biztosítani kell a lehetőséget arra, hogy a fiatalok olyan sebességgel haladhassanak előre, amely megfelel szükségleteiknek és adottságaiknak. Miként azt is, hogy ne záruljanak le számukra túlságosan korán a bármilyen irányba való továbbhaladás reális lehetőségei.
- **Mélység.** El kell érni, hogy a fiatalok teljes mértékben kifejlesszék magukban a–különbféle gondolkodási és tanulási képességeket. Tanulmányaik során az intellektuális fegyelem és a megértés egyre magasabb szintjeit kell felfedeztetni velük, illetve elvárni tőlük.
- **Személyre szabottság és választás.** A tantervnek reagálnia kell tudni az egyéni szükségletekre és támogatnia kell az egyedi adottságokat, illetve tehetségformákat. Ahogy haladnak előre a tanulásban, minden fiatal számára növekvő mértékben biztosítani kell, hogy gyakorlatra tegyen szert a felelős személyes választások meghozatalában. Egyidejűleg azonban támogatni kell őket abban is, hogy tanulási döntéseik megalapozottak és valóban sikerhez vezetők legyenek.
- **Koherencia.** A gyerekek tanulási tevékenységeinek koherens tapasztalattá kell összeállniuk. Fontos, hogy a fiatalok világosan lássák, milyen kapcsolatban vannak egymással tanulásuk különféle elemei – ennek részeként kezelve a tanórán kívüli, illetve a különféle csoportos tanulási formákat is.
- **Relevancia.** A fiataloknak érteniük kell tevékenységeik céljait. Látniuk kell, hogy mi az értéke annak, amit tanulnak, és hogyan függ az össze jelenlegi, illetve jövőbeli életükkel.

A vitaanyag hangsúlyozta, hogy bár a fenti alapelvek általános érvényűek, **eltérő hangsúllyal** jelenhetnek meg **a tanulás különféle szakaszaiban**. A széles spektrum elvének például nagyobb jelentősége van a korai életszakaszban, mint később. A döntések tartalma pedig értelemszerűen változik a tanterv által érintett különböző életszakaszokban. Míg kezdetben játéktevékenységek közül választanak a gyerekek, később a tanulás témái, végül pedig olyan programok között, amelyek már pályájuk irányát alapozzák meg majd.

Az egész életen át tartó tanulás programja

Az egyes fiatalok számára leginkább megfelelő tanítási és tanulási módok megtalálásához a megszokottnál nagyobb **rugalmasságra van szükség** a mindennapok pedagógiai gyakorlatában. „A lehetőségek kibővítése és a tanulás személyre szabása érdekében az iskoláknak gyakran túl kell lépniük saját szakmai kereteiken és erőforrásaikon azért, hogy a tanulók hozzáférjenek a számukra leginkább megfelelő szolgáltatásokhoz. Mindez megvalósulhat úgy is, hogy a tanár és a diák – az ehhez szükséges technológia felhasználásával – távkapcsolatba lép és együttműködést alakít ki más iskolákkal és/vagy *college*-okkal.”¹⁴

¹⁴ U.o. 15.

Az Európai Bizottság támogatást nyújtott ennek a projektnek a költségeihez.